

2.2.2022

Esivalintakokeen 5.1.2022 arvosteluperusteet

Kaikkiin vastauksiin sovellettavat arvosteluperusteet

Kukin vastaus on arvioitu kokonaisuutena. Arvostelussa on kiinnitetty huomiota oikeusnormien osaamisen lisäksi oikeudellisen argumentaation laatuun.

Kaikkiin kysymyksiin ei ole vain yhtä oikeaa vastausta. Hyväksyttävässä vastauksessa kokelaan on pitänyt

- tunnistaa koekysymyksen sisältämät keskeiset oikeusongelmat
- esittää niihin perustellut, johdonmukaiset, selkeät ja hyväksyttävät tulkintakannanotot
- osoittaa kokonaisuutena hyvää kykyä analysoida ja ratkaista oikeudellisia ongelmia.

Kysymys 1

Hyvässä vastauksessa on kiinnitetty huomiota seuraaviin seikkoihin:

Käräjäoikeus ei ole yhden tuomarin kokoonpanossa päätösvaltainen, jos oikeudenkäynnin kohteena on rikos, josta voidaan tuomita vankeutta yli 4 vuotta. Tämänkaltaisessa rikosasiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen lautamieskokoonpanossa (OK 2:1.1) tai kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa (OK 2:1.2).

Jos yhden tuomarin kokoonpanon aikana ilmenee, että asia olisi käsiteltävä ”täydessä kokoonpanossa”, asia on lähtökohtaisesti siirrettävä käsiteltäväksi täydessä kokoonpanossa (OK 2:7.1).

Jo aloitettu yhden tuomarin pääkäsittely on poikkeuksellisesti mahdollista istua loppuun yhden tuomarin kokoonpanossa, vaikka asia olisikin pääkäsittelyn aikana muuttunut lautamieskokoonpanossa istuttavaksi. Edellytys on, että pääkäsittelyn jatkamista yhden tuomarin kokoonpanossa voidaan pitää tarkoituksenmukaisena (OK 2:7.2).

Tässä tapauksessa olisi ensiksi arvioitava, voidaanko vastaajan loppupuheenvuoron aikana ilmennyttä seikkaa (maksuvälinepetosdirektiivin täytäntöönpanon seurauksena törkeän maksuvälinepetoksen enimmäisrangaistus on noussut 5 vuoteen) pitää sellaisena ”rikosasian

muuttumisena”, joka mahdollistaa asian jatkamisen tarkoituksenmukaisuussyistä yhden tuomarin kokoonpanossa.

Jos kysymykseen vastataan myöntävästi, sen jälkeen olisi pohdittava, onko asian käsittelyn jatkaminen yhden tuomarin kokoonpanossa perusteltua tarkoituksenmukaisuussyistä.

Tarkoituksenmukaisuussyyt liittyvät ensisijaisesti tilanteisiin, jossa syytetä on pääkäsittelyn aikana tarkistettu. Pääkäsittelyn jatkaminen yhden tuomarin kokoonpanossa voi olla perusteltua myös muista syistä. Tällainen muu syy voi olla esimerkiksi asiassa esitetty toissijainen syyte.

Tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota oikeudenkäynnin joutuisuustavoitteeseen sekä asianosaisten oikeusturvaan.

Joskus asian siirtäminen lautamieskokoonpanoon voi olla perusteltua, vaikka käsittelyä olisi sinänsä mahdollista jatkaa ilman merkittävää oikeusturvariskiä. Siirto voi olla perusteltu esimerkiksi silloin, kun asian muuttumisen vuoksi vastaajalle voitaisiin tuomita huomattavasti ankarampi rangaistus kuin haastehakemuksen mukaisesta syytteestä.

Tarkasteltavassa tapauksessa voidaan esittää perusteltuja argumentteja pääkäsittelyn jatkamisen sekä asian siirtämisen puolesta. Ratkaisuharkinnassa on tosin perusteltua ottaa huomioon, ettei asia ole varsinaisesti pääkäsittelyn aikana muuttunut lautamieskokoonpanossa istuttavaksi, vaan törkeää maksuvälinepetosta koskeva syyte olisi pitänyt jo alun perin istua muussa kuin yhden tuomarin kokoonpanossa.

Kokelasta on hyvitetty myös siitä, jos hän on vastauksessaan ottanut esille rikoksen tekoajan merkityksen kärjääoikeuden päätösvaltaisuukselle.

Kysymys 2

Hyvässä vastauksessa on kiinnitetty huomiota seuraaviin seikkoihin:

Keskeisesti kysymys on siitä, voidaanko (kuvatunkaltaisessa tilanteessa) rikoslilla rajoittaa kansalaisten oikeutta lähteä ja palata maahan. Asian arvioinnissa on huomioitava ja punnittava vastakkain erilaisia ratkaisuperusteita. Asianmukainen arviointi edellyttää tapaukseen sisältyvien oikeuslähde- ja laintulkintaopillisten näkökulmien huomioimista.

Perustuslaillisesti on ensinnäkin huomioitava, että julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen (PL 22 §). Lähtökohtaisesti kysymys on perus- ja ihmisoikeusmyönteisestä laintulkinnasta. Niinpä rikoslakia sovellettaessa on pyrittävä siihen, että ratkaisu on perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta paras mahdollinen.

Perustuslain mukaan tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle, jos lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa (PL 106 §). Perusoikeuksien turvaaminen voi tapauskohtaisesti edellyttää rikoslain säännöksen sivuuttamista.

Perustuslain ja rikoslain välinen ristiriita ei yleensä ole niin ilmeinen kuin päällepäin vaikuttaa. Esimerkiksi koronaan liittyvät liikkumisrajoitukset on asetettu hengen ja terveyden suojelemiseksi, eli niilläkin pyritään turvaamaan perustuslaissa turvattuja oikeuksia. Niinpä voidaan argumentoida, että myös liikkumisrajoitukset ja niiden valvonta on valtiosääntöoikeudellisesti perusteltua ja välttämätöntäkin. Tämä näkökulma puoltaa sitä, että liikkumisrajoitusten rikkomiseen reagointi on hyväksyttyä.

Asian arvioinnissa on syytä antaa painoarvoa myös Euroopan unionin oikeudelle, joka lähtökohtaisesti edellyttää kriittistä suhtautumista liikkumisvapauden rikosoikeudelliseen rajoittamiseen. Täältäkin osin on ensisijaisesti kysymys pyrkimyksestä tulkita kansallista lakia EU-oikeusmyönteisesti. Myös EU-oikeuden suoralla sovellettavuudella ja EU-oikeuden etusijaperiaatteella voi olla asian arvioinnissa merkitystä.

Tarkasteltavassa tapauksessa on huomioitava, että tehdyt liikkumisrajoitukset ovat sinänsä olleet EU-oikeuden, kuten myös Schengenin rajasäännösten mukaisia. Niinpä ei voida suoraan sanoa, että tekojen syyksilukeminen olisi vastoin Euroopan unionin lainsäädäntöä.

Arvioinnissa on perusteltua pohtia myös suhteellisuusperiaatteen merkitystä. Kysymys on yhtäältä siitä, voisiko liikkumisvapauden rikosoikeudellinen rajoittaminen olla yleisesti ottaen vastoin suhteellisuusperiaatetta? Toiseksi suhteellisuusperiaate on merkityksellinen myös sakkorangaistusten näkökulmasta. Asian arvioinnissa voidaan tukeutua Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisussa 6.10.2021 C-35/20 annettuihin oikeusohjeisiin. Arvioinnissa on toisaalta huomioitava rikosoikeudessa korostunut yhdenvertaisuus eli se, että samanlaisia tapauksia on kohdeltava samalla tavalla. Yhdenvertaisuus puoltaa esimerkiksi sitä, että molemmille osapuolille olisi määrättävä yhtä monta päiväsakkoa, vaikka sakkojen rahamäärä muodostuisikin varsin erilaiseksi.

Tapaukseen ei ole olemassa yksinkertaista ratkaisua, ja vastauksessa on voitu perustellusti argumentoida sekä syytteen hylkäämisen että syytteen hyväksymisen puolesta.

Kysymys 3

Hyvässä vastauksessa on kiinnitetty huomiota seuraaviin seikkoihin:

Neuvoston direktiivin (EU) 2018/822 mukaan veropalvelujen tarjoajilla on velvollisuus raportoida veroviranomaisille rajat ylittävät ja verotukseen liitännäiset järjestelyt, jotka direktiivissä määritellään tarkemmin ja joita veropalvelujen tarjoajat suunnittelevat asiakkailleen. Raportoitavia tietoja ovat muun ohella verovelvollisen tunnistamiseen liittyvät tiedot ja järjestelyn piirteet. Direktiivi on saatettu Suomessa voimaan lailla raportoitavista järjestelyistä verotuksen alalla.

Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on turvattu Suomen perustuslaissa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Suojan on katsottu sisältävän oikeuden oikeudelliseen apuun ja luottamukselliseen neuvotteluun avustajan kanssa. Suoja ei ulotu ainoastaan oikeudenkäyntiin, vaan sillä on merkitystä myös suhteessa hallintoviranomaisiin. Asianajosalaisuuden voidaan siten nähdä nauttivan perus- ja ihmisoikeuksien suojaa.

Asianajosalaisuus kiinnittyy myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan lainkäyttöä koskeviin artikloihin 47 ja 48, kuten perustuslakivaliokunta on direktiiviä implementoivan lain yhteydessä lausunut.

Direktiivin mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa sellaisia toimenpiteitä, jotka antavat välittäjille oikeuden olla raportoimatta järjestelyitä koskevia tietoja, jos raportointi loukkaisi oikeudellista ammattisalassapitovelvollisuutta. Tämän edellytyksenä on, että kyseisen ammattiryhmän toiminnasta säädetään kansallisella lailla. Suomessa asianajajan ammatin harjoittamista säännellään erillisellä lailla. Lailla raportoitavista järjestelyistä verotuksen alalla poikkeus raportointivelvollisuudesta onkin otettu asianajajien osalta kansalliseen oikeuteen.

Järjestelyiden raportoinnista säädetyn poikkeuksen mukaan asianajajan ei tule luvatta ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta taikka liikesalaisuutta, josta hän tehtävässään on saanut tiedon. Asianajajakin on velvollinen raportoimaan sellaiset tiedot, jotka eivät kuulu häntä koskevien salassapitosäännösten alaan. Vapautus raportoinnista ei siten ole tyhjentävä. Asiakkaan suostumuksella asianajaja voi raportoida salassapitovelvollisuudenkin piiriin kuuluvista asioista. Lisäksi asianajajan on ilmoitettava asianomaiselle verovelvolliselle eli asiakkaalle, että tällä itsellään on velvollisuus raportoida järjestelyä koskevat tiedot, joita asianajaja ei ole raportoinut. Asianajajan raportointivelvollisuuden rajoitukset eivät siten tee direktiivin tarkoitusta tyhjäksi.

Tapauksen keskeinen oikeudellinen problematiikka koskee ammatti- eli tässä tapauksessa asianajosalaisuuden ja asianajajan viranomaisille suunnatun raportoinnin välistä jännitettä. Ensin mainitulla on selkeät kiinnkohdat laajasti oikeuden perus- ja ihmisoikeustasoon, kun taas viimeksi mainittu on lähtökohtaisesti EU-oikeudellinen vaatimus, joka on implementoitu kansallisella lainsäädännöllä. EU-oikeudellinen säädöspohja antaa runsaasti tilaa kansallisen asianajosalaisuuden huomioimiselle, joten kysymys ei ole niinkään EU-oikeuden ja kansallisen oikeuden välisestä, ristiriitaisesta jännitteestä. EU:n perusoikeuskirjan asianajosalaisuutta koskeva sisältökin korostaa, että kysymys ei varsinaisesti ole oikeusjärjestelmien ristiriidasta.